

Nr 364.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående finansstatistikens effektivisering; given Stockholms slott den 8 oktober 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag lämna riksdagen tillfälle att avgiva yttrande angående den av föredragande departementschefen framlagda planen för finansstatistikens effektivisering.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 oktober 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler fråga om finansstatistikens effektivisering samt anför därvid följande.

Direktiv för utredning angående finansstatistikens effektivisering.

Genom beslut den 20 september 1940 erhöj jag Kungl Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga med uppdrag att verkställa en undersökning av möjligheterna till en effektivisering av finansstatistiken.

Vid anmälan av ifrågavarande ärende erinrade jag om, att finansstatistiken har stor betydelse för planläggningen av statsutgifternas finansiering och den

statliga utgiftspolitiken, för vilket ändamål erfordrades tillgång till material, som tillåte en snabb översikt av inträdda förändringar i inkomster och utgifter samt möjliggjorde en tillförlitlig bedömning av utvecklingstendenserna hos de statliga inkomsterna och de faktiska utbetalningarna av statsmedel för olika ändamål. Det vore också av värde att kunna följa utvecklingen av de kommunala finanserna.

Sedan jag därefter framhållit, att de sålunda karakteriserade önskemålen beträffande finansstatistikens omfattning och utformning endast delvis tillgodosåges av den finansstatistik, som för närvarande regelbundet utarbetades, angav jag de huvudsakliga direktiven för det åsyftade utredningsarbetet. Utredningen borde i första hand avse en rationalisering av det finansstatistiska arbete, som redan bedreves inom statistiska centralbyrån, riksräkenskapsverket och finansdepartementet, men även utsträckas till frågan om en utbyggnad av finansstatistiken, så att densamma kunde tillfredsställa de krav, som den senaste utvecklingen aktualiserat. Bland de omläggningar och utbyggnader av den egentliga finansstatistiken, som borde övervägas, nämnde jag särskilt dem som avsåge utvecklingen av de taxerade inkomsterna och förmögenheterna. Vid utredningen syntes bland annat böra undersökas möjligheten av sådana ändringar i formuläret till taxeringslängderna att fortlöpande uppgifter skulle kunna erhållas om den till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade inkomsten från olika inkomstkällor. Med utgångspunkt från sålunda omlagda taxeringslängder borde om möjligt verkställas årliga undersökningar till belysande av inkomstutvecklingen. Även förändringen av den taxerade förmögenheten och dess sammansättning vore av intresse ur finanspolitisk synpunkt. Vid utredningen borde prövas på vad sätt arbetet med statistiken över kronouppbörderna bäst kunde samordnas med det finansstatistiska arbetet i övrigt. En av utredningens främsta uppgifter borde bli att undersöka möjligheterna för en fullständig statistik rörande statens finansiella hushållning. En dylik statistik borde planläggas med syfte att ge material till en fortlöpande systematisk analys av utvecklingen av statens inkomster och utgifter, verkställd med beaktande av inkomstillflödets och utgiftsbelastningens inflytande på statens kassaställning och lånebehov. Den statliga finansstatistiken borde därjämte i denna del om möjligt vara så inriktad att den kunde bilda underlag till fortlöpande förhandsberäkningar av utfallet av driftbudgeten och av medelsförbrukningen för kapitalinvesteringar ävensom av ur allmänna ekonomiska synpunkter särskilt betydelsefulla inkomst- och utgiftstitlar; en statistik över särskilt utbetalningarnas fördelning på olika utgiftsslag vore därför önskvärd.

Med stöd av förutnämnda bemyndigande tillkallade jag den 20 september 1940 överdirektören E. J. Höijer, t. f. generaldirektören P. S. Runemark och t. f. byråchefen G. W. Sjögren såsom sakkunniga med uppdrag att verkställa den förordade undersökningen.

Sammanfattning av utredningens arbetsresultat.

Sedan utredningsuppdraget fullgjorts, hava de sakkunniga avgivit betänkande och förslag angående finansstatistikens effektivisering (Statens offentliga utredningar 1942: 48). Betänkandet inledes med en utveckling av de allmänna synpunkter på finansstatistiken, vilka ligga till grund för förslagen och bestämma gränserna för utredningens omfattning. Under hänvisning beträffande motiveringen och detaljerna till betänkandet torde här få lämnas en kort sammanfattning av utredningens arbetsresultat genom angivande av de huvudsakliga förslag och åtgärder till effektivisering av finansstatistiken, till vilka utredningen föranlett.

Inom den *allmänna inkomst- och förmögenhetsstatistiken* åsyfta de sakkunnigas förslag i huvudsak en utbyggnad och förbättring av den nuvarande årliga taxeringsstatistiken, som resulterar i publikationen »Skattetaxeringarna», samt av de undersökningar rörande inkomst och förmögenhet, vilka plägat verkställas i samband med folkräkningarna eller såsom fristående intensivundersökningar. De sakkunniga hava sålunda funnit det möjligt att realisera det i direktiven angivna, sedan länge föreliggande önskemålet att i taxeringslängderna ernå en redovisning av nettointäkten ur olika inkomstkällor i enlighet med grunderna för den statliga beskattningen i stället för såsom nu enligt den kommunala beskattningens principer. Genomförandet av denna förändring utgör förutsättningen för realiserande av det viktigaste förslaget inom den allmänna inkomst- och förmögenhetsstatistiken, som framlägges i betänkandet, nämligen en årlig inkomst- och verksamhetsstatistik.

Målet för inkomst- och verksamhetsstatistiken är att erhålla en uppdelning av den sammanlagda nettoinkomsten ur de särskilda förvärvskällorna i första hand på följande åtta verksamhetsgrenar, nämligen: A) Jordbruk med binärningar, B) Industri och hantverk, C) Samfärdsel, D) Handel, E) Allmän förvaltningstjänst, F) Fria yrken, G) Husligt arbete, H) I övrigt. Inom envar av dessa skola inkomsttagarna vidare fördelas på dels yrkesverksamma och icke yrkesverksamma personer, dels ock, såvitt angår den förra gruppen, på företagare och anställda. Till de icke yrkesverksamma hänföras f. d. yrkesutövare, pensionärer etc. Dessutom skola inkomsterna storleksgrupperas. Det tekniska genomförandet av dessa fördelningar skulle ske sålunda. En enkel litterering införes, därvid envar av angivna näringsgrenar erhåller en bokstav från A till H samt ställningen inom näringsgrenen betecknas med 1 för företagare, 2 för anställda och 3 för icke yrkesverksamma. (Beteckningen B 2 betyder alltså, att inkomsttagaren är anställd inom industri eller hantverk, beteckningen F 1 att fråga är om en företagare som utövar ett fritt yrke.) I taxeringslängden inlägges en kolumn, i vilken taxeringsnämndens ordförande skall införa vederbörliga littera för angivande av inkomsttagarens verksamhet och ställning. Vid littereringen bör visserligen ledning sökas i storleken av inkomsterna ur olika förvärvskällor, men inkomstens storlek får icke vara ensamt avgörande. Det är vederbörandes huvudsakliga sysselsättning som skall vara bestämman-

de. Då beträffande äkta makar uppgifter föreligga om inkomster för vardera maken, skall klassificeringen avse makarna gemensamt. Den inkomst, som skall klassificeras, utgöres av den sammanräknade inkomsten ur olika förvärvskällor efter avdrag för de sammanlagda underskotten å förvärvskällorna, vad de sakkunniga betecknat »sammanräknad nettoinkomst». Enligt de sakkunnigas förslag framträder denna inkomst direkt i den nya taxeringslängden, därigenom att avdraget för underskott utbrutits ur »allmänna avdrag». Sedan arbetet hos taxeringsnämnden är avslutat och taxeringslängderna blivit tillgängliga för länsstyrelserna (efter den 20 juni), sker den första bearbetningen av biträdespersonal hos länsstyrelserna. Detta arbete består däri, att för varje taxeringsdistrikt adderas å en skrivande räknemaskin för sig alla inkomstbelopp, som avse företagare i näringsgrenen jordbruk med binnärningar (A 1), vidare alla inkomstbelopp för anställda inom samma näringsgren (A 2) o. s. v. Länsstyrelserna insända före den 15 september ifrågavarande listor till statistiska centralbyrån, som verkställer den slutliga bearbetningen av desamma.

För vinnande av en djupare kunskap om inkomst- och förmögenhetsförhållandena framlägga de sakkunniga förslag om anordnande av intensivundersökningar rörande inkomst och förmögenhet, vilka undersökningar förutsättas skola verkställas i regel vart tionde år. Vidare diskuteras innehållet och planläggningen av vissa tillfälliga undersökningar avseende inkomst- och förmögenhetsförhållandena, såsom specialundersökningar rörande taxerat belopp, Ortsavdrag och förmögenhetsfördelning.

Slutligen må här bland uppgifterna för den löpande inkomststatistiken erinras om den hos riksräkenskapsverket försiggående registreringen i ett kortregister av cirka 900 svenska aktiebolag, vilka grupperats efter branscher; i detta register finnas uppgifter om bolagens aktiekapital, taxerade inkomst och skatt. De sakkunniga hava föreslagit en översyn av detta register i syfte att göra materialet mera representativt och därmed mera användbart såsom underlag för beräkningar rörande bolagens inkomstskatt till staten.

Det andra huvudförslaget åsyftar åstadkommande av en *statistik över handelsomsättningen*. Denna utbyggnad av finansstatistiken möjliggöres genom tillkomsten av den allmänna omsättningskatten. De omsättningsuppgifter, som de skattskyldiga skola avgiva till länsstyrelserna, föreslås skola utnyttjas för finansstatistiken i skilda hänseenden.

I första hand hava de sakkunniga föreslagit, att detta material skall läggas till grund för en *månatlig* omsättningsstatistik, vilken bör ge uppgift för varje taxeringsdistrikt om dels den totala omsättningen, dels den skattefria och den skattepliktiga omsättningen, dels ock å den sistnämnda belöpande 5-procents omsättningskatt, ävensom motsvarande uppgifter för den del av omsättningen som drabbas av skatteskärpning (15 procent) enligt förordningen den 25 maj 1941, nr 252. Uppgifterna sammanställas av länsstyrelserna, som därefter insända desamma till riksräkenskapsverket. Detta verk kunde omedelbart utnyttja dem för sin kontrollverksamhet. Materialet kunde därefter av central myndighet göras till föremål för bearbetning genom summeringar för

olika områden och skilda slag av landskommuner samt för studium av den allmänna utvecklingen av den totala omsättningen för hela riket och dess särskilda delar.

Sedan på de sakkunnigas föranstaltande i formuläret till omsättningsuppgift inryckts föreskrift om att »rörelsens art» skall angivas, har underlag skapats för en branschuppdelning av materialet. Såsom ett ytterligare led i omsättningskattestatistiken hava de sakkunniga därför föreslagit, att åtgärder skola vidtagas för åstadkommande av en statistik över omsättningen inom skilda branscher. För att utröna förutsättningarna för en branschstatistik och de lämpligaste formerna för dess utbyggande hava de sakkunniga föreslagit, att en provundersökning anordnas, förslagsvis beträffande Stockholms stad och län eller eventuellt Stor-Stockholm. De sakkunniga utgå från att en statistik över omsättningen med fördelning på skilda branscher icke borde anordnas löpande utan endast i form av intensivundersökningar. Det närmare anordnandet av dessa undersökningar finge bedömas efter de erfarenheter som vunnits vid den nyssnämnda provundersökningen.

Författningsbestämmelserna i ämnet begränsa visserligen i skilda hänseenden den föreslagna omsättningsstatistikens föremål; vissa varuslag med betydande omsättning äro sålunda undantagna från beskattningen o. s. v. Men de sakkunniga förutsätta, att det statistiska materialet skall kompletteras med uppgifter från annat håll och därå byggas kalkyler, så att en i möjligaste mån rättvisande bild av den totala omsättningen inom detaljhandeln (och hantverket) ernås. Värdet av denna statistik för taxeringsarbetet och den av riksräkenskapsverket handhavda kontrollen över skatteuppbörden samt för upplysningar av allmänt ekonomiskt intresse har särskilt understrukits av de sakkunniga.

Beträffande effektivisering av *statistiken över statens finanser* hava de sakkunniga föreslagit vissa former av dels årlig statistik, dels löpande månatlig statistik.

I finansstatistiken bör enligt de sakkunniga ingå en årlig översikt efter systematiska grunder av statens samtliga löpande inkomster, vilken i första hand bör ansluta sig till den uppdelning, som verkställes i riksstaten, men även taga sikte på en fördelning inom gruppen skatter uti direkta och indirekta skatter. I fråga om anordnandet av en uppbördsstatistik hava de sakkunniga, med hänsyn bland annat till pågående arbete på en uppbördsreform, icke kunnat avgiva förslag till uppbördsstatistikens samordnande med det finansstatistiska arbetet i övrigt utan inskränkt sig till att, med hänvisning till en redogörelse för det inom riksräkenskapsverket förberedda arbetet på en ur kontrollsynpunkt anordnad uppbördsstatistik, angiva vissa principiella synpunkter på en sådan statistik.

Såvitt angår statens löpande utgifter, innefatta de sakkunnigas förslag främst anordnande av en årlig statistik över dessa utgifter, specificerade enligt grunderna för anslags- och statuppställningen, sådana dessa utformats vid 1934 års budgetreform. Denna statistik innebär alltså en uppdelning av statens löpande utgifter i första hand i två huvudgrupper, utgifter i statens

egen verksamhet samt bidrag till icke statlig verksamhet eller understöd åt enskilda. I fråga om den förra gruppen åsyftas en uppdelning efter utgifternas art uti avlöningar och omkostnader samt dessas olika underarter. Utgifterna i statens egen verksamhet skola i görligaste mån fördelas på olika myndigheter. Beträffande bidragen och understöden föreslås en uppdelning efter olika grupper mottagare m. m. De sakkunniga hava vidare föreslagit upprättande av en årlig statistik över statens löpande utgifter, fördelade — förutom efter utgifternas art — efter ändamål. Denna statistik syftar till en fördelning av utgifterna oberoende av bindningen vid huvudtitlar, underavdelningar av dessa och myndigheter. För bedömande av de spörsmål, som uppkomma vid anordnande av statistiken över statens löpande utgifter, hava de sakkunniga föranställt om en statistik av detta slag för budgetåret 1939/40, uppgjord efter av de sakkunniga meddelade direktiv. Erfarenheterna från denna statistiska undersökning, för vilken redogörelse lämnas i betänkandet, hava tillgodogjorts vid utarbetandet av de sakkunnigas hithörande förslag.

Till den föreslagna statistiken över löpande utgifter an knyter ett förslag om anordnande av en årlig summarisk statistik över den i statens tjänst anställda personalen. Förslaget åsyftar icke en fullständig personal- och lönestatistik utan endast att åstadkomma en årlig sammanställning, avseende viss tidpunkt av året, över antalet anställda vid olika myndigheter samt personalens fördelning i avseende å tjänsteställning (ordinarie tjänstemän, arvodister och icke-ordinarie tjänstemän samt bland de sistnämnda extra ordinarie, extra och tillfälliga befattningshavare) och efter storleken av lön eller annan ersättning m. m.

Av största värde för erhållande av en aktuell finansstatistik är enligt de sakkunniga den löpande månatliga statistiken över statens inkomster och utgifter m. m. De sakkunniga hava först behandlat sådan statistik över vissa speciella inkomsttitlar eller grupper av inkomsttitlar å riksstatens driftbudget, vilka äro av större betydelse för bedömande av det statsfinansiella lägets utveckling. Av betänkandet framgår, att de sakkunniga funnit det i vissa fall möjligt och jämväl mera ändamålsenligt att omedelbart träffa anordningar för förbättring av finansstatistiken i stället för att endast utforma förslag till dylika anordningar. Sålunda hava under medverkan av de sakkunniga förbättringar vidtagits i den löpande månatliga statistiken över stämpelmedlen, tullmedlen, den allmänna omsättningsskatten, tobaksskatten samt de månatliga driftresultaten för affärsverken ävensom en revision skett av riksräkenskapsverkets månadsrapport rörande driftbudgetens inkomster, vilken publiceras i Post- och Inrikes Tidningar. De sakkunniga föreslå vidare utvidgning av de löpande beräkningarna under budgetåret av utfallet av statsregleringen.

De sakkunniga hava föreslagit, att resultaten av statistiken över statens finanser skola publiceras i riksräkenskapsverkets årsbok, vars utgivande skulle återupptagas. Den borde enligt de sakkunniga inordnas i serien »Sveriges officiella statistik».

I fråga om anordnandet av *statistiken över kommunernas finanser* hava de

sakkunniga uppställt såsom riktlinje, att resultaten av densamma skola kunna utan nämnvärd svårighet sammanställas med de statistiska uppgifterna över statens inkomster och utgifter och även eljest kunna tillgodogöras för allmänt statistiska ändamål. För att undersöka möjligheterna att tillgodose dessa synpunkter hava de sakkunniga föranställt om en statistik över kommunernas löpande utgifter under kalenderåret 1939, för vilken redogöres i betänkandet. Med ledning av erfarenheterna från denna undersökning hava de sakkunniga framlagt dels vissa allmänna, ur teoretisk synpunkt önskvärda riktlinjer för det kommunalstatistiska arbetet, dels ock förslag om vissa till genomförande förordade åtgärder, syftande till smärre ändringar i denna statistik. Rikt punkten har därvid varit, att den kommunala finansstatistiken skulle bearbetas efter samma systematiska grunder som statistiken över statens finanser, i vad denna statistik avser utgifternas fördelning enligt de för riksstatsutgifternas gruppering å anslag gällande grunderna, samt att den kommunala finansstatistiken i sin uppdelning av utgifterna efter ändamål skulle i möjligaste mån anpassas efter samma gruppering, som befunnits lämplig inom statistiken över statens löpande utgifter. Då frågan om en rationalisering av den kommunala finansstatistiken i anslutning till de uppdragna riktlinjerna nära sammanhänger med en normering av den kommunala budgeten och bokföringen, hava de sakkunniga härutinnan framlagt vissa önskemål, vilka ur finansstatistisk synpunkt borde tillgodoses. Slutligen framlägga de sakkunniga förslag, åsyftande en snabbare publicering av den kommunala finansstatistiken.

Inom området för *den allmänna finansstatistiken* hava de sakkunniga framlagt förslag om uppgörande av en efter enhetliga linjer lagd årlig sammanställning av statistiken över statens och kommunernas finanser, vilken sammanställning förutsättes efter hand utsträckt till samtliga offentligt-rättsliga institutioner. Förutsättningarna för upprättande av en sådan sammanställning hava granskats i samband med de provundersökningar beträffande statistiken över statens och kommunernas löpande utgifter, vilka omnämnts i det föregående. Vidare hava de sakkunniga uttalat sig för, att de hittills verkställda beräkningarna rörande nationalinkomstens storlek i Sverige fullföljas så, att en årlig beräkning av nationalinkomsten kommer till stånd. Slutligen förutsätta de sakkunniga, att statistiska undersökningar skola verkställas bland annat till belysande av skattebördans absoluta och relativa storlek samt dess fördelning på skilda befolkningsgrupper.

Yttranden.

Över det framlagda betänkandet eller särskilda delar därav hava efter remiss yttranden avgivits av arméförvaltningen, socialstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, kammarrätten, allmänna lönenämnden, centrala omsättningsskatte-nämnden, kommerskollegium, statens priskontrollnämnd, generalpoststyrel-

sen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, styrelserna för svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och svenska landstingsförbundet ävensom taxeringsnämndsordförandenas riksförbund.

I sitt utlåtande framhåller statskontoret, att förslagen till effektivisering av finansstatistiken måste hälsas med tillfredsställelse. Under rådande förhållanden vore emellertid uppenbart, att ökade kostnader för statistiska utredningar och bearbetningar borde undvikas i den mån de icke motvägdes av påvisbara förenklingar och besparingar på annat håll inom statistiken. Kommerskollegium uttalar, att de sakkunnigas förslag i allmänhet syntes väl ägnade att läggas till grund för en av behovet påkallad utbyggnad av ifrågavarande statistik. Fullmäktige i riksbanken anse en utvidgning av den nuvarande finansstatistiken böra genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.

För det huvudsakliga innehållet i yttrandena torde härefter få lämnas en sammanfattning, därvid redogörelsen följer de rubriker, som i det föregående angivits för finansstatistikens olika ämnesområden.

Allmän inkomst- och förmögenhetsstatistik. De sakkunnigas förslag om ändrad redovisning i taxeringslängderna, så att specifikationen av förvärvskällorna göres vid den statliga taxeringen i stället för, såsom nu är fallet, vid den kommunala, har allmänt tillstyrkts. Värdet av en förbättrad inkomst- och förmögenhetsstatistik har också understrukits. Vad särskilt angår förslaget om en årlig inkomst- och verksamhetsstatistik, har den stora betydelsen av en sådan statistik visserligen erkänts, men mot förslaget hava i vissa yttranden framförts erinringar med hänsyn närmast till befarade olägenheter vid taxeringsarbetet.

Överståthållarämbetet anför: En effektiv finansstatistik vore av utomordentlig betydelse ej blott vid det statliga budgetarbetet utan jämväl såsom en allmän kontroll å taxeringens riktiga bedrivande. Överståthållarämbetet ansåge det därför i och för sig önskvärt, om finansstatistiken kunde utvidgas och omläggas på sätt de sakkunniga föreslagit. Emellertid innebure förslaget, att de avsedda åtgärderna skulle medföra en avsevärt ökad arbetsbelastning av överståthållarämbetet och länsstyrelserna ävensom för taxeringsnämndsordförandena i länen. Spörsmålet om de föreslagna åtgärdernas genomförande måste helt bliva beroende på möjligheten för överståthållarämbetets personal att vid sidan av redan innehavda arbetsuppgifter fullgöra vad som enligt förslaget skulle å dem ankomma. Vid övervägande av förslaget ur sist angiven synpunkt måste överståthållarämbetet ansluta sig till vad taxeringsintendenten uttalat, nämligen att arbetet med inkomst- och verksamhetsstatistiken syntes medföra en arbetsbelastning för taxeringsnämndsordföranden, som kunde bliva till men för taxeringsarbetet, och att på grund härav de sakkunnigas förslag i detta avseende icke kunde tillstyrkas. Av samma skäl syntes också vara uteslutet, att bearbetningen av taxeringslängderna utfördes av skatteverket. Denna bearbetning skulle äga rum efter den 20 juni samt vara avslutad den 15 september. Under denna tidsperiod kunde taxeringslängderna knappast avvaras för detta ändamål.

Länsstyrelsen i Stockholms län har framhållit, att förslaget

om skyldighet för taxeringsnämnd att i taxeringslängd införa en enkel yrkeslitterering innebure en ökning av taxeringsnämndernas arbete. Det syntes kunna ifrågasättas, huruvida icke den avsedda yrkeslittereringen skulle — åtminstone till väsentlig del — kunna verkställas vid mantalsskrivningsförrättningarna, vid vilka också ortsombud medverkade. Slutligen ville länsstyrelsen framhålla de olägenheter, som måste möta, om taxeringsnämndernas knappt tillmätta arbetstid i olika hänseenden toges i anspråk för arbete, som avsåge annat ändamål än taxeringen.

Länsstyrelsen i Uppsala län yttrar, att den föreslagna inkomst- och verksamhetsstatistiken otvivelaktigt skulle bliva av värde för den statliga och kommunala finanspolitiken och bättre möjliggöra förhandsbedömning av tendenserna i den kommande finansiella utvecklingen. Med hänsyn härtill och då förslaget ur taxeringsteknisk synpunkt syntes vara genomförbart, tillstyrkte länsstyrelsen upprättande av en årlig finansstatistik i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anför: Det för inkomst- och verksamhetsstatistiken föreslagna systemet förefölle enkelt i tillämpningen men det syntes nog med skäl kunna antagas, att beteckningarna för yrkeslittereringen komme att bliva behäftade med ej ringa osäkerhet till följd av såväl missuppfattning angående beteckningarnas innebörd som ren fel-skrivning. Den första bearbetningen av taxeringslängderna hos länsstyrelserna vore till sin kvalitativa beskaffenhet av enkel art men kvantitativt syntes den däremot bliva desto mera omfattande. Landskontorets arbetskrafter måste därför under den tid arbetet påginge förstärkas i erforderlig omfattning, särskilt med hänsyn därtill att arbetet skulle utföras under samma tid som det brådskande prövningsnämndsarbetet påginge.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har framhållit enahanda svårigheter för genomförandet av den årliga inkomst- och verksamhetsstatistiken som förut nämnda länsstyrelser. Därest emellertid förslaget om en dylik statistik skulle innebära en så väsentlig förbättring av finansstatistiken, att dess genomförande skulle anses särskilt angeläget, ville länsstyrelsen framhålla, att de av länsstyrelsen berörda svårigheterna syntes kunna övervinnas, varvid länsstyrelsen likväl förutsatte, att bearbetningen av uppgifterna till den årliga inkomst- och verksamhetsstatistiken såvitt angår Göteborg utfördes å mantalskontoret.

Kammarrätten anför: »Förslaget till ändring av inkomstlängden innebär, att taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt i stället för såsom nu taxeringen till kommunal inkomstskatt göres till föremål för närmare specificering i längden. Ur taxeringssynpunkt synes intet vara att erinra mot en sådan omläggning, och för finansstatistiken är denna uppenbarligen av stort värde. Utan att arbetet med längdernas förande behöver ökas, erhålles genom omläggningen en, såvitt taxeringen giver vid handen, riktig bild av de skattskyldigas inkomster. — Även om garantiskattesystemet, såsom kommunalskatteberedningen föreslår, kommer att avskaffas, synes en redovisning av den ställiga inkomsttaxeringen vara att föredraga framför den nuvarande ordningen.»

Kommerskollegium yttrar: »En årlig inkomst- och verksamhetsstatistik skulle enligt kollegii uppfattning utgöra ett viktigt bidrag även till den ekonomiska statistiken. Genom den föreslagna fördelningen av inkomsttagarna på skilda verksamhetsgrenar erhålles sålunda ett ökat och förbättrat upplysningsmaterial beträffande olika förvärvskällors betydelse för befolkningen samt inträdande förändringar i den ekonomiska konjunkturen. Då uppdelning vidare skulle ske på förelagare, anställda och icke yrkesverksamma inom varje gren, vinnes härmed en värdefull belysning bl. a. av skilda

näringsgrenars ekonomiska och sociala struktur. Statistiken kommer härmed att i visst hänseende tjäna upplysningsintressen av de slag, som på ett fullständigare och mera ingående sätt bruka tillgodoses genom s. k. företags- eller yrkesräkningar.

Enligt förslaget skulle fördelning ske på åtta olika verksamhetsgrenar. Kollegium vill understryka vikten av att denna fördelning verkställas i närmast möjliga anslutning till den vid 1940 års folkräkning använda yrkesgrupperingen. Härigenom befrämjas nämligen statistikens jämförbarhet icke blott med folkräkningen utan även med vissa andra grenar av den officiella statistiken, enär här tillämpade yrkesgrupperingar på senaste tiden i viss utsträckning samordnats med folkräkningen.»

Fullmäktige i riksbanken hava tillstyrkt en utvidgning av ifrågavarande statistik i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag men ifrågasatt, om den årliga bearbetningen av taxeringslängdernas uppgifter i nämnda avseenden skulle behöva avse hela riket. Åtminstone vissa år, under vilka förskjutningarna icke kunde antagas vara av någon större omfattning, syntes det möjligt att begränsa undersökningen till vissa delar av landet, varigenom kostnaderna för statistiken skulle kunna nedbringas.

Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund har bestämt avstyrkt införandet av den nya kolumnen i taxeringslängden för litterering av näring och ställning inom näringen, då nyttan därav icke gärna kunde bli så stor, att besväret och olägenheterna för taxeringsnämndsordförandena uppvägs, och då möjlighet att åstadkomma en riktig litterering syntes helt utesluten. Inga kostnader hade heller beräknats för taxeringsnämndsordförandenas merarbete. De lättnader i taxeringsnämndernas arbetsuppgifter, som beskattningsorganisationssakkunniga i sitt framlagda förslag sökt åstadkomma, komme att mer än motvägas av det ökade arbete, som här ifrågavarande förslag komme att medföra, och den tid, som därefter återstode för den egentliga taxeringen inskränktes betänkligt.

Statistik över den vid taxeringen till allmän omsättningsskatt deklarerade handelsomsättningen. Det av de sakkunniga avgivna förslaget om denna statistik har mötts av allmänt intresse, och de avgivna yttrandena innehålla åtskilliga uppslag till fördjupande av statistiken. Samtidigt som vissa erinringar framföras rörande svårigheter vid utarbetandet av ifrågavarande statistik med hänsyn till materialets beskaffenhet, utvecklas dock dess stora värde i skilda hänseenden ej minst vid kontrollen över taxeringarna till allmän omsättningsskatt och till inkomst- och förmögenhetsskatt.

Överståthållarämbetet har hänvisat till ett av extra notarien vid skatteverket O. Åkesson avgivet yttrande, i vilket framhålles bland annat följande.

»De av de sakkunniga åberopade skälen för införandet av statistik över handelsomsättningen verka övertygande. För näringslivet torde det vara av oskattbart värde att erfaras den totala handelsomsättningen och kunna månads för månad, bransch för bransch och för olika delar av landet följa utvecklingen. För staten måste noggranna och praktiskt taget dagsaktuella siffror för handelsomsättningen likaledes erbjuda det allra största intresse, särskilt i dessa tider, då alltmer ingripande regleringar i näringslivet måste vidtagas.

Men även ur synpunkten av det allmännas kontroll av omsättningsskatten måste man komma till samma resultat. Man kan icke utöva någon ens till-

närmelsevis fullgod kontroll, om man inte i grund känner materialets sammansättning. Detta gäller såväl för kontrollen inom länsstyrelserna som ock för den kontroll från centralorgans sida, vilken i en eller annan form måste komma till stånd. Vid de undersökningar, som gjorts inom skatteverkets omsättningsskatteavdelning ha erhållits flera värdefulla normtal för fördelning å skattepliktig och skattefri försäljning, vissa särskilda avdragsposter m. m., så att ett isolerat företags avvikelser från det för branschen normala automatiskt kan avläsas. Man kan ock på detta sätt konstatera, att redovisningen inom en viss bransch måste vara genomgående otillfredsställande och sålunda få till stånd rättelser. Vid en av särskild anledning verkställd förfrågan till länsstyrelsernas omsättningsskatteavdelningar om antal och skattebelopp för vissa kategorier fastighetshantverkare, framkom sådana utpräglade ojämnheter, att ett tillrättaläggande från överordnad kontrollmyndighet vore befogad. Hårtill kommer att i den aktuella frågan om vissa ändringar i beskattningsbestämmelserna eller deras hittillsvarande tolkning, det även här gäller, att man bör äga största möjliga kännedom om de rådande förhållandena för att kunna vidtaga de mest lämpliga åtgärderna.»

Det syntes stå klart, att en statistik över omsättningsskatten borde komma till stånd; frågan vore emellertid *hur* densamma borde anordnas. I yttrandet lämnas härefter några upplysningar om arbetet å skatteverkets omsättningsskatteavdelning. Det i Stockholm tillämpade systemet att indela de skattskyldiga efter branscher i stället för efter lokal distriktsindelning hade redan detta givit möjlighet att direkt ur bokföringen utläsa de månatliga skattebeloppen och därmed ock den skattepliktiga omsättningen fördelad å olika branscher. Det syntes vidare böra övervägas om icke för landet i dess helhet omsättningsskatteuppgifterna borde överföras å halkort. Man skulle då kunna gå fram på två vägar. *Antingen* skulle stansningen av korten ske lokalt å omsättningsskatteavdelningarna, så att dessa finge som förut behålla grundmaterialet, och endast bearbetningen ske centralt, eller ock skulle månadsuppgifterna, vilka ju praktiskt taget helt gå genom postgirot, centralt överföras till halkort. I senare fallet skulle, då uppgifterna översändas till de lokala avdelningarna, medsändas journalblad, upptagande de skattskyldiga i deras registernummerordning och med avstämning mot postgirobekeden. Dessa journalblad utgjorde då samtidigt bokföring, därvid den centrala kontrollen bleve fullständig. En provundersökning enligt det senare alternativet syntes böra få komma till stånd, omfattande Stockholms stad och kringliggande län. Det vore icke otänkbart, att detsamma skulle innebära kostnadsbesparingar gentemot nuvarande anordningarna, därvid man skulle komma att få hela statistikmaterialet som en kostnadsfri biprodukt.

Länsstyrelsen i Stockholms län har i princip intet att erinra emot ifrågavarande förslag. Beträffande den föreslagna månadsstatistiken ville länsstyrelsen påpeka att värdet av densamma icke borde överskattas. I stor utsträckning tillämpade nämligen de skattskyldiga s. k. indirekt redovisningsmetod, vilket innebure att endast beräknad omsättning — beräkningen skedde i förhållande till inköpen — redovisades månadsvis under det att slutjustering ägde rum i den redovisning, som skedde närmast efter räkenskapsårets utgång. Beträffande branschundersökningar tillstyrkte länsstyrelsen, att förarbeten till sådana snarast igångsattes. För att omsättningsskattestatistiken skulle kunna bidra till en effektivare kontroll över omsättningsskatteuppgifterna erfordrades, att branschundersökningar bleve ganska omfattande och helst fortlöpande. Det syntes lämpligt, att analysen av omsättningen här icke begränsades till de föreslagna tre kategorierna total omsättning, skattefri omsättning och skattepliktig omsättning. Den skattefria omsättningen borde uppdelas i de tre huvuddelar, vari den sönderfölle, näm-

ligen skattefria varor, icke-butikshandelsvaror och varor, som sålts till återförsäljare.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser ifrågavarande statistik kunna ordnas på sätt de sakkunniga föreslagit. Statistiken komme dock att lida av vissa brister, om den uteslutande skulle grundas på de uppgifter, som erhöles från de av de skattskyldiga lämnade månatliga deklARATIONERNA. De sakkunniga hade sålunda påpekat, att sådana affärer, som uteslutande försälja skattefria varor, icke kunde nås av statistiken. För att fullständiga statistiken beträffande dessa förordade länsstyrelsen de sakkunnigas förslag om att uppgiftsskyldighet skulle åligga samtliga detaljhandelsaffärer. Härigenom skulle även erhållas en förbättrad kontroll över, att omsättningsskatt utgjordes av samtliga skattskyldiga. Denna uppgiftsskyldighet syntes böra ske årsvis.

STATSKONTORET har yttrat följande: »Vidkommande förslaget om andordnandet av en statistik över den till omsättningsskatt deklarerade handelsomsättningen må främst uppmärksammas, att materialet torde lida av vissa bristfälligheter. Ett betydande förarbete för komplettering och tillrättaläggande av materialet måste därför bliva nödvändigt för åstadkommande av en tillfredsställande statistik, och dryga kostnader för densamma kunna med all sannolikhet förväntas. Med hänsyn härtill och då med skäl kan ifrågasättas, om anledning verkligen föreligger att på grundval av nu inflytande material uppbygga en fast statistik, vars fortbestånd är beroende av omsättningsskattens bibehållande, får statskontoret avstyrka bifall till förslaget i denna del. Beaktas må även omsättningsskattesakkunnigas förslag till ändrad redovisning av omsättningsskatten.»

CENTRALA OMSÄTTNINGSSKATTENÄMNDEN är för sin del beredd att tillstyrka de föreliggande förslagen. I vissa avseenden har nämnden en del erinringar och påpekanden att göra, särskilt angående statistikens betydelse för skattekontrollen. Inom de branscher där den s. k. indirekta metoden allmänt tillämpas gäve de skattskyldigas uppgifter om skattepliktig omsättning under månaden icke uttryck för den verkliga försäljningen av skattepliktiga varor, beroende på att omsättningen av skattefria varor beräknades med ledning av gjorda inköp. På årsstatistiken syntes däremot detta förhållande icke alls utöva något inflytande. För kontrollen över riktigheten av de skattskyldigas uppgifter syntes den ifrågasatta löpande statistiken, såsom densamma skisserats i betänkandet, knappast bliva av större betydelse. För denna kontroll kunde däremot en statistik, som grundades å branschundersökningar, bliva synnerligen värdefull, särskilt om densamma kunde föras fortlöpande. Nämnden har vidare framlagt följande synpunkter på upplägget av en omsättningsstatistik.

»Det synes önskvärdt, att analysen av omsättningen icke begränsas till kategorierna totalomsättning, skattefri omsättning och skattepliktig omsättning, utan att man dels uppdelar den skattefria omsättningen i dess tre huvuddelar (skattefria varor, icke butikshandelsvaror och försäljning till återförsäljare), dels ock redovisar avdrag för redan beskattade inköp. Nämda avdragsposter böra därefter omräknas i (närmast hela) procentsiffra av omsättningen för varje skattskyldig, varefter typtal uträknas för olika branscher, olika lokalisering (särskilt landsbygd — tätorter) och för olika storleksordningar av företaget.

För att erhålla möjlighet att bedöma, huruvida den uppgivna siffran för totalomsättningen kan vara skäligen med hänsyn till förhållandena inom vederbörande företag, vore önskvärdt, att man kunde i de enskilda fallen granska förhållandet mellan å ena sidan omkostnaderna — eller för omkostnaderna bestämmande förhållanden, t. ex. personalens storlek — och å andra sidan omsättningen samt därefter jämföra det erhållna resultatet med för bran-

schen även i detta hänseende utarbetade normaltyper. En dylik granskning skulle bli av värde för kontrollen av såväl omsättningsskatten som inkomstskatten. För erhållande av de uppgifter som äro erforderliga för den nu berörda kontrollen måste emellertid antingen en statistisk bearbetning av vissa uppgifter från rörelsebilagorna till de allmänna självdeklarationerna utföras eller ock ytterligare uppgifter avlämnas i samband med övriga uppgifter för omsättningsskattekontrollen och därefter bearbetas statistiskt. Nämnden inser väl, att vissa svårigheter möta för åstadkommande av dylika kontrolluppgifter men har icke velat underlåta att i nu förevarande sammanhang frambära önskemålen härom.»

Statens priskontrollnämnd anför: »Nämnden får till en början framhålla, att den tillfullo delar de sakkunnigas uppfattning, att en bearbetning av omsättningsskattematerialet skulle på ett värdefullt sätt komplettera den nuvarande torftiga statistiken över den inre handelsomsättningen i vårt land. För att få någon kunskap härom är man ännu på många punkter tvungen att gå tillbaka ända till 1931 års företagsräkning. Enligt nämndens erfarenhet har det ofta visat sig synnerligen svårt att få fram tillförlitliga uppgifter rörande omsättningen för att belysa den allmänna ekonomiska utvecklingen inom olika branscher. Behov av dylika uppgifter har bland annat förelegat i samband med de förhandlingar nämnden fört med representanter för detalj- och partihandeln rörande handelsmarginalerna för olika varor och varugrupper. En på grundval av omsättningsstatistiken erhållen kännedom om totalomsättningens förändringar inom olika branscher kan i dylika fall bli av värde. Likaså synes det i sådana sammanhang vara av intresse att erhålla uppgift om omsättningens fördelning på affärer av olika storlek.

En omsättningsstatistik skulle emellertid enligt nämndens uppfattning framför allt bli av betydelse vid bedömandet av de allmänna prispolitiska förutsättningarna, sådana de bestämmas av köpkraftsutvecklingen. De ofullständiga uppgifter, vilka för närvarande föreligga rörande handelsomsättningen inom olika branscher och de approximativa och osäkra beräkningar, som kunna utföras på grundval av tillgänglig produktions- och utrikeshandelsstatistik, ge i allmänhet ej tillräckliga hållpunkter för en säker bedömning av köpkraftsläget.

De sakkunniga ha i sitt betänkande framhållit den ekonomisk-statistiska betydelsen av en allmän omsättningsstatistik men enligt nämndens mening icke i tillräcklig grad låtit ovan berörda synpunkter prägla förslaget till statistikens anordnande. De månatliga uppgifterna om total omsättning m. m. föreslås sålunda endast uppdelade på taxeringsdistrikt. Denna omständighet minskar enligt nämndens mening i hög grad värdet av denna statistik. En branschuppdelning torde nämligen vara en nödvändig förutsättning för en omsättningsstatistiks användbarhet i mera allmänna sammanhang. Nämnden vill därför för sin del förorda, att den månatliga omsättningsstatistiken på lämpligt sätt uppdelas efter branscher. Här för kräves, såsom de sakkunniga också påpekat, upprättande av en särskild branschförteckning. Arbetet härmed liksom med den av de sakkunniga förordade provundersökningen för Stockholms stad och län bör därför enligt nämndens mening bedrivas i så rask takt, att det blir färdigt före den månatliga omsättningsstatistikens igångsättande. Enligt vad nämnden under hand erfarit från överståthållarämbetets omsättningsskatteavdelning synas goda möjligheter föreligga att även med en branschuppdelning anordna statistiken på ett sådant sätt, att finansstatistiska och fiskaliska intressen på ett tillfredsställande sätt tillgodoses.»

Kommerskollegium anför: »Då omsättningsskatten i varje fall tillse vidare torde få anses som provisorisk, synes det ovisst, huruvida den före-

slagna statistiken kan få någon längre varaktighet. Kollegium anser emellertid välbetänkt, att det föreliggande materialet statistiskt utnyttjas, så länge det står till förfogande. Vår nuvarande statistik rörande det viktiga verksamhetsområde, som den inre handelsrörelsen representerar, är nämligen som bekant mycket begränsad och bristfällig, och de sakkunnigas förslag synes innebära ett ej oviktigt bidrag till dess förbättring. Framhållas må emellertid, att om ifrågavarande omsättningsstatistik skall bliva av större allmänt intresse, erfordras en ganska ingående specificering av uppgifterna för olika handelsbranscher. Kollegium vill därför uttala förhoppningen, att den provundersökning, som de sakkunniga föreslå för utrönande av förutsättningarna för en branschstatistik, måtte leda till upprättande av en dylik statistik för hela landet.»

Fullmäktige i riksbanken anföra: »Till följd av att många varuslag äro undantagna från omsättningsskatt och någon uppdelning av skatten på olika branscher för närvarande icke är möjlig, synes värdet av en statistik endast rörande den totala försäljningssumman bli relativt begränsat. Då kostnaderna för statistiken emellertid torde bli förhållandevis ringa och densamma även ur fiskalisk synpunkt synes ha viss betydelse, ha fullmäktige dock icke något att erinra mot ett genomförande av de sakkunnigas förslag i denna del. Uppgifter över omsättningen inom olika branscher skulle vara av större värde men det synes tveivelaktigt om de kunna införskaffas utan att handelns redovisningsskyldighet utvidgas i betydande grad. Detta torde för närvarande icke vara lämpligt.»

Statistik över statens finanser. De över de sakkunnigas förslag avgivna yttrandena hava i fråga om förslagen till statistiken över statens finanser i regel berört vissa särskilda delar av ämnesområdet eller detaljer i de sakkunnigas förslag. Bland mera allmänna uttalanden torde få nämnas följande.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför: »Med de sakkunnigas förslag torde åsyftas rationalisering och förbättring i riktning mot en för praktiskt behov mer användbar statistik än vad nu kan sägas vara fallet. Då emellertid en kostnadsökning är ofrånkomlig, synes det länsstyrelsen naturligt, att man under nuvarande finansläge i varje särskilt fall noga överväger i vad mån *verkligt* behov föreligger att på den aktuella punkten bygga ut statistiken, och att förändring genomföres endast om det med visshet kan antagas att kostnaden kommer att stå i skälig proportion till resultatet.»

Fullmäktige i riksgäldskontoret anföra: »En finansstatistik, som lämnar en fortlöpande översikt av statens inkomster och utgifter, kassaställning, investeringar m. m. och möjliggör en klar överblick av det statsfinansiella läget, måste vara till gagn för finanspolitiken. — För riksgäldskontorets del skulle en effektivisering av finansstatistiken efter de riktlinjer, som de sakkunniga uppdragit, öka möjligheterna att förutse det inflytande på kassaställningen, som inträdda eller motsedda förändringar i det statsfinansiella läget kunna medföra. Därigenom skulle säkrare utgångspunkter erhållas för beräkningen av det statliga lånebehovet än som för närvarande stå till buds. För undvikande av onödiga ränteutgifter är det givetvis av vikt, att såväl upplåningsens storlek som tidpunkten för dess verkställande så nära som möjligt anpassas efter lånebehovet.»

Beträffande statistiken över statens utgifter har statskontoret särskilt framhållit värdet ur administrativa synpunkter av de specificerade re-

dogörelser för avlöningar och omkostnader, vilka för vissa år ingått i riksräkenskapsverkets årsbok. Fullmäktige i riksbanken hava understrukit betydelsen av att en statistik över utgifternas fördelning efter ändamål komme till stånd.

Med avseende å förslaget om anordnande av en summarisk statistik över den i statens tjänst anställda personalen har socialstyrelsen anfört bland annat följande:

»Socialstyrelsen har i och för sig ingen erinran att göra med avseende på den av de sakkunniga föreslagna årliga lönestatistiken. Socialstyrelsen vill dock understryka, att en dylik summarisk lönestatistik har en begränsad räckvidd och särskilt är alldeles otillräcklig såsom underlag för jämförelser mellan löneförmånerna i allmän och i enskild tjänst. För detta ändamål erfordras bland annat differentierade uppgifter om befattningshavarnas faktiska arbetsinkomster, ålder och yrkesutbildning m. m. Dyliga uppgifter kunna näppligen erhållas på den av de sakkunniga föreslagna vägen utan allenast med anlitande av andra undersökningsmetoder.

Frånvaron av en fortlöpande statistik över den statsanställda personalens antal och löneförmåner utgör, som de sakkunniga ock uttalat, en brist i vår officiella statistik. Den av de sakkunniga föreslagna årliga lönestatistiken fyller endast i viss mån denna brist. Erfarenheten har visat, att man vid särskilda tillfällen såsom löne regleringar, dyrortsgrupperingar o. d. har behov av en mera fullständig och omfattande lönestatistik. Tillgodoses detta behov, kommer man alltså fram till en kombination mellan fortlöpande summarisk lönestatistik och djupgående engångsundersökningar, företagna med längre mellanrum och eventuellt anknutna till andra riksinventeringar såsom folkräkningar, dyrortsgrupperingar o. d. Socialstyrelsen är beredd att, eventuellt i samråd med riksräkenskapsverket och statistiska centralbyrån, uppgöra plan och kostnadsberäkning för en möjligast fullständig lönestatistisk undersökning efter ovan antydda grunder för de olika grupperna av statens befattningshavare.»

En komplettering av statistiken över statens utgifter med uppgifter i skilda avseenden om personalbeståndet funne statskontoret motiverad. Det syntes knappast råda olika meningar därom, att en statistisk belysning av statstjänstemannakårens sammansättning skulle fylla ett länge känt behov. De fördelningsgrunder, som de sakkunniga angivit, syntes emellertid i åtminstone ett avseende böra kompletteras. Det vore nämligen enligt ämbetsverkets mening synnerligen önskvärt att hava tillgång till uppgifter rörande de olika befattningshavarnas placering å dyrort.

Allmänna lönenämnden kunde för sin del ansluta sig till de sakkunnigas uppfattning, att en löpande årlig personalstatistik över statsanställd personal vore önskvärd. En sådan statistik kunde otvivelaktigt vara av värde i åtskilliga fall, bland annat då det gällde att snabbt förskaffa sig en överblick av verkningarna av en viss åtgärd exempelvis på löneområdet. Den ifrågasatta personalstatistiken syntes dock icke böra drivas för långt. Mot att statistiken innefattar ordinarie, extra ordinarie och extra tjänstemän ävensom s. k. arvodister med mera permanent anställning syntes ej vara något att erinra. Mera tveksamt vore, i vilken utsträckning tillfälligt anställda befattningshavare borde medräknas.

Statistik över kommunernas finanser. Styrelserna för svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och svenska landstingsförbundet hava i utförliga yttranden framlagt sina synpunkter och önskemål på spörsmålet om en enhetlig budget och bokföring för kommunerna ävensom

rörande sambandet mellan detta spörsmål och utformningen av de statistiska formulärens till den kommunala finansstatistiken. Stadsförbundets styrelse har sålunda meddelat, att ett av förbundet utarbetat bokföringsförslag kommit till användning i ett 90-tal stadssamhällen. De kommunala räkenskaperna borde uppläggas efter för kommunerna lämpliga metoder utan någon bihänsyn till statistisk överensstämmelse med statens redovisning. För stadsförbundet hade det tett sig önskvärt, att formuläret till finansstatistiken bleve omarbetat med hänsyn till stadsförbundets bokföringsförslag. Av stadsförbundets bokföringskonsulent och den tjänsteman inom statistiska centralbyrån, som hade närmaste ledningen av finansstatistiken, hade utarbetats ett förslag till formulär, som sedermera varit föremål för en ingående överläggning med representanter för Sveriges stadskamerala förening, varvid principiell enighet rått om avfattningen, om än vissa detaljutformningar kunde behöva ytterligare övervägas. I största utsträckning hade vid bokföringsförslagets och formulärets uppgörande hänsyn tagits till de speciella önskemål, som i betänkandet framförts i avseende å uppdelningen av vissa inkomst- och utgiftsposter m. m. Styrelsen för landskommunernas förbund erinrar, att förbundet tillhandahölle räkenskapsböcker för alla medelsförvaltande organ i landskommunerna, vilkas kolumnrubriker ansöte sig till rubrikerna i statistikformuläret. Dessa räkenskapsformulär användes nu i det stora flertalet landskommuner. Statistikformuläret hade emellertid i praktiken icke visat sig lämpligt som mall för den kommunala budgetuppställningen. Förbundet trodde sig om att i fortsättningen mycket verkamt kunna bidra till en snar förbättring av landskommunernas budget- och räkenskapsorganisation. Men förutsättningen härför vore, att effektivt stöd erhöles i den kommunala finansstatistiken, d. v. s. i ett reformerat statistikformulär. Även styrelsen för svenska landstingsförbundet har understrukt vikten av att överensstämmelse mellan statistik och bokföring komme till stånd. Landstingsförbundet hade utarbetat förslag till ett rationellt och enhetligt ordnande av landstingens budget och räkenskapsväsende, vilket numera tillämpades av flertalet landsting. Framställning hade gjorts till Kungl. Maj:t om ändring av det statistiska formuläret rörande landstingens finanser, men någon sådan ändring hade ännu icke vidtagits. Några vägande skäl mot att nu verkställa omarbetning av nämnda formulär syntes icke föreligga. Åtgärder borde vidtagas för att nå en snabbare publicering av den kommunala finansstatistiken. Kunde en överensstämmelse åvägbringas mellan statistiken och bokföringen, syntes möjligheterna för ett tidigare avlämnande av de statistiska uppgifterna bliva ej oväsentligt större.

Fullmäktige i riksbanken anse en ytterligare förkortning utöver den av de sakkunniga föreslagna tidrymden för statistikens publicerande kunna ske. Det syntes sålunda enligt fullmäktiges mening icke vara nödvändigt att avvakta infordrade kompletterande upplysningar från kommunerna, innan en sammanställning gjordes. Fullmäktige hava föreslagit, att en preliminär sammanställning över landstingens, städernas och kommunernas finanser skulle verkställas omedelbart efter det uppgifterna inkommit till statistiska centralbyrån.

Departementschefen.

Den finansiella och ekonomiska utvecklingen under senare år har medfört ökade krav på finansstatistiken såsom hjälpmedel vid den finansiella och ekonomiska politikens handhavande. I syfte att tillgodose de behov som sålunda framträtt har det varit nödvändigt att i stor utsträckning komplettera den förefintliga regelbundna statistiken med specialundersökningar, verkställda av ämbetsverk eller tillfälligt arbetande sakkunnigberedningar. Av flera skäl ha dock dylika undersökningar visat sig icke tillfredsställande fylla de nutida kraven på finansstatistiken. Såsom i det föregående angivits, ha särskilt tillkallade sakkunniga framlagt förslag till en effektivisering av finansstatistiken, vilket förslag i allt väsentligt tillstyrkts vid remissbehandlingen.

I detta sammanhang finner jag icke anledning att, närmare än som skett i det föregående, redogöra för innebörden av de sakkunnigas förslag. Endast förslaget om vissa ändringar i formuläret till inkomstlängd torde böra behandlas mera ingående, då riksdagens beslut därom påkallas.

I det följande torde jag få angiva de av de sakkunniga behandlade åtgärder till effektivisering av finansstatistiken, vilka enligt min mening äga särskild aktualitet.

Inom området för den allmänna inkomst- och förmögenhetsstatistiken förordar jag till en början, i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag som tillstyrkts i yttrandena, att redovisningen av nettointäkter ur olika förvärvskällor skall verkställas i enlighet med taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt i stället för såsom nu enligt taxeringen till kommunalskatt. Härigenom erhålles ett mera rättvisande underlag för statistiken över inkomsternas fördelning på källor och över den totala inkomsten än i den nuvarande statistiken. Förslagets genomförande bildar tillika förutsättningen för åstadkommande av den av de sakkunniga föreslagna årliga inkomst- och verksamhetsstatistiken. Denna statistik åsyftar att ge en uppdelning av inkomsttagarnas sammanlagda nettointkomster ur de särskilda förvärvskällorna dels på ett antal av åtta verksamhetsgrenar och dels inom envar av dessa på såväl yrkesverksamma som icke yrkesverksamma personer ävensom, såvitt angår den förra gruppen, på företagare och anställda. Inkomst- och verksamhetsstatistiken utgör en utbyggnad av den nuvarande skattetaxeringsstatistikens uppgifter rörande inkomster av olika förvärvskällor. Den är avsedd att färdigställas vid sådan tid, att huvudresultaten av densamma kunna tillgodogöras för inkomstberäkningarna till statsverkspropositionen. I likhet med de sakkunniga anser jag denna statistik intaga en central ställning inom finansstatistiken med hänsyn till dess vidsträckt användning vid analys och förhandsbedömning av inkomstutvecklingen samt såsom underlag för varjehanda skattestatistiska beräkningar. Jag tillstyrker sålunda, att i planen för finansstatistiken skall ingå en inkomst- och verksamhetsstatistik i huvudsaklig överensstämmelse med vad de sakkunniga föreslagit. Till frågan om de författningsändringar m. m.,

som påkallas för realiserandet av denna statistik, återkommer jag i det följande.

De sakkunnigas andra huvudförslag åsyftar uppbyggande av en statistik över den vid taxeringen till allmän omsättningsskatt deklarerade handelsomsättningen. Detta förslag innefattar dels en månatlig statistik för varje taxeringsdistrikt över omsättningssummor (total omsättning, skattefri omsättning och skattepliktig omsättning) samt uträknad skatt, dels ock anordnandet av en provundersökning beträffande Stockholms stad och län eller eventuellt Stor-Stockholm i syfte att utröna förutsättningarna för en statistik över omsättningen inom skilda branscher. Endast statskontoret har avstyrkt förslaget under hänvisning bland annat till omsättningsskattens förutsatta provisoriska karaktär. Vad statskontoret anfört finner jag icke utgöra hinder för att ifrågavarande material, så länge det står till förfogande, utnyttjas för att erhålla ökade möjligheter till kontroll över omsättningsskatten och jämväl en belysning av viktiga delar av handelsomsättningen. I likhet med de sakkunniga och de hörda myndigheterna tillstyrker jag därför anordnandet av en dylik statistik. I vissa yttranden har påyrkats en vidgad branschstatistik, antingen så att den löpande månatliga statistiken skulle redovisas med branschuppdelning eller också på det sätt att de tillfälliga branschundersökningarna skulle verkställas för riket i dess helhet. I anledning härav synas förutsättningarna för en provundersökning i anslutning till de sakkunnigas förslag böra göras till föremål för närmare utredning.

Det tredje huvudområde inom finansstatistiken, vilket bör ingå i den nu aktuella planen för finansstatistikens effektivisering, avser statistiken över statens finanser, d. v. s. statens inkomster och utgifter, investeringar, tillgångar och skulder m. m. Inom detta område ligger huvudvikten enligt de sakkunnigas förslag vid en på rationellt sätt specificerad statistik över statens utgifter och inkomster. Enligt de sakkunnigas förslag bör sålunda upprättas en årlig statistik över statens löpande utgifter med fördelning dels enligt grunderna för anslags- och statuppställningen, dels efter utgifternas art och på större ändamålsgrupper. Dessa båda former av statistik ha närmare karakteriserats i det föregående. Statistiken bygger på budgetredovisningen och hos riksräkenskapsverket befintligt räkenskapsmaterial och erbjuder icke några väsentliga svårigheter vid utarbetandet. Den föreslagna specificeringen synes mig ägnad att ge värdefulla hållpunkter för budget- och besparingsarbetet, särskilt genom den möjlighet som erhålles att i kostnads- och personalhänseende med varandra jämföra de myndigheter, som hava likartade arbetsuppgifter. Vid sidan om denna huvuduppgift för statistiken över statens finanser böra självfallet — såsom de sakkunniga också föreslagit — inkomstillflödet och utgiftsbelastningen förlöpande analyseras till stöd för beräkningar rörande statsregleringens utfall. Jag finner det vidare angeläget att i huvudsaklig anslutning till de sakkunnigas förslag åvägabringa en personalstatistik i begränsad form såsom ett komplement till statistiken över statens löpande utgifter. Det är här icke fråga om någon fullständig personal- och lönestatistik utan endast om

en sammanställning över antalet anställda vid olika myndigheter samt personalens fördelning i avseende å tjänsteställning och efter storleken av lön eller annan ersättning m. m. Såväl den löpande statistiken över statens finanser som ock särskilda undersökningar på mera begränsade områden av statsmedelsförvaltningen kunna bliva av värde för den inre administrationen i allmänhet och för riksräkenskapsverkets kontroll å förvaltningen av statsmedlen i synnerhet. De viktigaste resultaten av statistiken över statens finanser synas böra publiceras i riksräkenskapsverkets årsbok, vars utgivande lämpligen torde böra återupptagas. I likhet med de sakkunniga förordar jag att årsboken infogas i serien »Sveriges officiella statistik».

Ett betydelsefullt önskemål vid en effektivisering av finansstatistiken är att erhålla en förbättrad kommunal finansstatistik. Huvudfrågan rör här sambandet mellan kommunernas bokföring och den kommunala finansstatistiken. I de över betänkandet i denna del avgivna yttrandena hava styrelserna för svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och svenska landstingsförbundet framlagt sina uppfattningar om detta spörsmål liksom om den kommunala finansstatistikens ändamålsenliga ordnande. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1943 hava avskrifter av dessa yttranden tillställts statistiska centralbyrån för kännedom och beaktande. Jag förutsätter, att ett samarbete mellan centralbyrån och förbunden leder till en ur finansstatistisk synpunkt tillfredsställande lösning med beaktande av de i finansstatistiksakkunnigas betänkande framlagda önskemålen. I berörda sammanhang torde jämväl komma att upptagas förslag om avkortning av tiden för insamlandet av uppgifter till den kommunala finansstatistiken ävensom andra åtgärder, syftande till en snabbare bearbetning och publicering av den kommunala finansstatistikens huvudresultat.

Den plan för finansstatistikens effektivisering, som här i sina huvuddrag behandlats, avser närmast en sovring och ett fördjupande av den finansstatistik, som redan nu utföres och som i huvudsak utarbetas inom statistiska centralbyrån och riksräkenskapsverket. De nya uppgifterna inom området torde böra omhänderhavas av de myndigheter, vilkas nuvarande arbetsuppgifter närmast motsvara den föreslagna nya statistiken. Härvid bör hänsyn tagas till i vad mån denna statistik har värde för myndigheternas arbete eller myndigheten har tillgång till det material, på vilket statistiken skall byggas. Med denna utgångspunkt gäller i stort sett, att till statistiska centralbyråns verksamhetsområde borde höra den allmänna inkomst- och förmögenhetsstatistiken samt statistiken över kommunernas finanser, medan statistiken över den vid taxeringen till allmän omsättningsskatt deklarerade handelsomsättningen och statistiken över statens finanser skulle bliva förlagda till riksräkenskapsverket. Jag erinrar om att viss bearbetning av materialet till inkomst- och verksamhetsstatistiken skulle förläggas till länsstyrelserna. Det är alltså icke fråga om att tillskapa ett nytt organ för finansstatistik. Den erforderliga ökade medeltilldelningen för här ifrågavarande arbetsuppgifter bör kunna hållas inom en relativt begränsad ram och motsvaras i viss utsträckning av minskade utgifter för specialundersökningar.

Riksdagen torde böra lämnas tillfälle att avgiva yttrande angående den av mig framlagda planen för finansstatistikens effektivisering. Sedan riksdagen yttrat sig i ämnet, har jag för avsikt att efter erforderlig utredning föranställa om proposition till 1944 års riksdag om den anslagsförstärkning, närmast för statistiska centralbyrån och riksräkenskapsverket, varav behov må komma att föreligga, om planen skall realiseras under nästa budgetår.

Jag övergår härefter till frågan om de ändringar i taxeringslängderna m. m., som erfordras för genomförande av den föreslagna inkomst- och verksamhetsstatistiken.

I det föregående har jag tillstyrkt, att redovisningen av nettointäkter ur olika förvärvskällor skall verkställas i enlighet med taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt i stället för såsom nu enligt taxeringen till kommunalskatt. I överensstämmelse med de sakkunnigas förslag synes det vidare önskvärt, att de sammanlagda underskotten å förvärvskällor redovisas för sig i inkomstlängden, så att beloppet för den sammanräknade nettoinkomsten kan erhållas. För underlättande av längdföringen torde härav påkallas vissa smärre jämkningar i deklarationsformuläret av innebörd att avdrag för underskott å förvärvskälla särskiljas från andra allmänna avdrag. I den å deklarationsblanketten ingående sammanfattningen för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt kunna underskotten då avdragas från den sammanräknade inkomsten ur olika förvärvskällor, varigenom den sammanräknade nettoinkomsten erhålles; därest resultatet blir negativt torde med ändring av de sakkunnigas förslag nettoinkomsten böra utföras med noll. Den av de sakkunniga föreslagna kolumnen för allmänna avdrag vid taxering enligt kommunalskattelagen torde, såsom i vissa yttranden ifrågasatts, kunna bortfalla, varigenom arbetet med längdföringen lättas i jämförelse med de sakkunnigas förslag.

Vid utformandet av förslaget till inkomstlängd har hänsyn tagits till krav på sekretess beträffande förmögenhetsuppgifterna, därigenom att någon särskild kolumn för förmögenhetsdelen icke inrymts i längden och att även kolumnen för »Återstående inkomst» utelämnats. I vissa yttranden har framhållits, att sekretesskyddet för förmögenhet dock försvagas, i det att uppgifterna i längden kunna användas för att beräkna förmögenhetsbeloppet. I vissa andra yttranden, såsom i de av överståthållarämbetet och taxeringsnämndsordförandenas riksförbund avgivna, har däremot ifrågasatts att avskaffa den särskilda förmögenhetslängden och direkt införa förmögenheten i den allmänna inkomstlängden. Önskemålet om sekretess beträffande förmögenhetsuppgifterna torde dock i verkligheten icke bli sämre tillgodosett enligt de sakkunnigas förslag än för närvarande, åtminstone vad angår förmögenheter över 20 000 kronor. Det möter nämligen icke någon svårighet att ur uppbördsboken, som är offentlig handling, inhämta beloppet för den särskilda förmögenhetsskatten och därefter med användning av de av Kungl. Maj:t fastställda tabellerna till ledning för uträknande av denna skatt utfinna den beskattningsbara förmögenheten, vilken — bortsett från de fall då reduktionsregeln är tillämplig —

överensstämmer i runt tal med den till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade förmögenheten. Jag vill också erinra om, att enligt det denna dag framlagda förslaget rörande ändrad organisation av beskattningsnämnderna m. m. den nuvarande bestämmelsen om offentligt framläggande av de taxeringslängder, som föras vid den årliga taxeringen, föreslås skola upphävas. Det skulle otvivelaktigt innebära en betydande fördel för det finansstatistiska arbetet om, i enlighet med vad överståthållarämbetet och taxeringsnämndsordförandenas riksförbund ifrågasatt, den särskilda förmögenhetslängden kunde avskaffas och uppgifterna om förmögenhet infördes i inkomstlängden. Jag är emellertid icke beredd att nu taga ståndpunkt till denna fråga.

Vid utformningen av inkomst- och verksamhetsstatistiken har man att utgå från, att de uppgifter, som för närvarande lämnas i självdeklarationerna och taxeringslängderna angående inkomsttagarens yrke och ställning, icke äro tillfyllest för att karakterisera hans huvudsakliga sysselsättning. Då det befunnits lämpligast att lägga taxeringslängderna till grund för statistiken, måste uppgifter om sysselsättningen alltså införas i längderna. Bland olika möjligheter, som de sakkunniga övervägt för att erhålla en tillfredsställande klassificering av inkomsttagarna, hava de sakkunniga stannat för att lägga detta arbete på taxeringsnämndsordförandena. Detta förslag har visserligen mötts av invändningar under hänvisning till att denna uppgift skulle inkräkta på ordförandens huvudsakliga arbete samt att någon ersättning icke beräknats för uppgiften. Förslaget har emellertid enligt min mening letts av den riktiga tanken, att det är ett nödvändigt led i taxeringsarbetet att klargöra deklarerantens huvudsakliga sysselsättning; detta är av grundläggande betydelse för en tillfredsställande taxering. Detta bedömande omsättes sedan för statistiskt bruk genom införande i taxeringslängden av vederbörliga littera för sysselsättningen. Att även sistnämnda, mekaniska uppgift enligt förslaget lagts på taxeringsnämndsordföranden sammanhänger med att längdföringen enligt gällande bestämmelser åligger denne. Enligt förenämnda proposition med förslag till ändrad organisation av beskattningsnämnderna m. m. skall ordförandens befattning med förändret av ifrågavarande inkomstlängd begränsas till införande av de uppgifter, som krävas för att uträkna taxerad inkomst eller taxerat belopp, jämte angivande av denna inkomst eller detta belopp, medan å häradskrivaren skulle ankomma att införa Ortsavdrag samt verkställa uträkningen av den beskattningsbara inkomsten eller det beskattningsbara beloppet ävensom summera längden i dess helhet. Även med denna begränsning synes det riktigt och nödvändigt att införandet i längden av littera för sysselsättningen verkställas av taxeringsnämndsordföranden. Till lättnad för ordföranden vid klassificeringen föreslår jag emellertid, att uppgifter om näring och ställning i näringen skola lämnas av deklaranterna i självdeklarationerna. Dessa uppgifter skola granskas av ordföranden, liksom andra för taxeringen lämnade uppgifter. För det fall att deklaration icke avgivits, har ordföranden att självständigt bestämma deklarerantens huvud-

sakliga syselsättning; ledning erhålles härvid i många fall ur arbetsgivares löneuppgift o. d. Å deklarationsblanketten böra sålunda vid sidan av den sedvanliga uppgiften om yrke, titel eller anställning införas uppgifter om deklarerans verksamhet och ställning i verksamheten enligt det schema, som är avsett att läggas till grund för den föreslagna inkomst- och verksamhetsstatistiken. I likhet med de sakkunniga förutsätter jag, att till tjänst för taxeringsnämndernas ordförande utfärdas anvisningar rörande denna klassificering.

Från olika håll hava farhågor yppats för att det på länsstyrelserna ankommande arbetet med inkomst- och verksamhetsstatistiken icke skulle kunna medhinnas till den av de sakkunniga för detta arbete angivna tiden, den 15 september. Med hänsyn till att statistiken i första hand skall tjäna till ledning, vid riksräkenskapsverkets och finansdepartementets inkomstberäkning till nästföljande statsverksproposition, är det emellertid angeläget att arbetet hos länsstyrelserna, vilket ju skall följas av en bearbetning inom statistiska centralbyrån, kan slutföras i stort sett inom den nämnda tiden, eventuellt med någon förlängning för Stockholms stads vidkommande.

De sakkunniga hava föreslagit, att inkomst- och verksamhetsstatistiken skulle avse personer med en sammanräknad nettoinkomst av minst 600 kronor. Vid närmare utformande av statistiken torde de invändningar, som från olika håll rests emot denna gräns, böra beaktas. Härvid bör hänsyn tagas till, att statistiken i det väsentliga blir en statistik över taxerade inkomster och att sålunda redovisningen av underskott å förvärvskällor måste bli ofullständig. Den slutliga prövningen av statistikens omfattning får bero av en avvägning å ena sidan av värdet att få en inkomststatistik, som är även i angivna hänseende relativt rättvisande, och å andra sidan av det merarbete som skulle följa av en fullständigare redovisning.

Hemställan.

För genomförande av de föreslagna ändringarna i taxeringslängden erfordras vissa jämkningar i 86 § taxeringsförordningen. Förslag till ändrad lydelse av detta författningsrum anmäler jag i samband med frågan om andra av taxeringskontrollens skärpning betingade ändringar i samma förordning. Den ändrade lydelsen torde böra träda i kraft den 1 januari 1944.

Föredraganden hemställer därefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition lämna riksdagen tillfälle att avgiva yttrande angående den av föredraganden anmälda planen för finansstatistikens effektivisering.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Lars Gabrielson.